

Otázka: Právo

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Pavla

- soubor norem vydaných nebo uznaných státem
- závazné pro společnost
- dodržování vynucováno státní autoritou
- normy regulují chování společnosti pomocí zákazů, příkazů a dovolení
- tvorba práva je závislá na státu, nikoli na jeho libovůli

- **podle Ústavy ČR**
  - každý občan může činit, co není zákonem zakázáno
  - nikdo nesmí být nucen dělat to, co zákon neukládá
  - státní moc slouží všem občanům

- **právní věda**

- studuje právní jevy
- předmětem je právo jako normativní systém
- zabývá se právními vztahy, vznikem a postavením práva, vztahem člověka a práva a státu a práva
- společenská věda

- **různé podobory**

- právní filozofie (hodnotová stránka práva), dogmatika (obsah práva), historie (dějiny práva), logika (principy právního myšlení) ...

Členění práva

- subjektivní právo

- realizace objektivního práva
- oprávnění jedince chovat se určitým způsobem (něco konat, nekonat, obdržet, požadovat)
- oprávnění vyžadovat plnění povinností od druhých

- objektivní právo

- soupis pravidel chování - závazná pro všechny členy společnosti
- obsaženo v právních normách - zákony, nařízení, vyhlášky
- sankce za porušení

- normy hmotného práva – právní předpisy – stanovuje pravidla chování a sankce
- procesní pravidla – určují co mohou dělat, když někdo nerespektuje subjektivní právo a kdo vykoná sankci

Dějiny práva

- právo obyčejové – existovalo pouze ve vědomí lidí
- 1800 pnl. – kodex babylonského krále Chammurapiho
  - 282 článků
  - občanské, trestní a obchodní právo
  - vytesán do kamenné desky, vystaven na veřejném místě
  - oko za oko, zub za zub
- 5. stol. pnl. – Zákon dvanácti desek
  - shrnutí obyčejového práva rodinného, sousedského, dědického, trestního a správního
- 6. století – Corpus iuris civilis
  - občanský zákoník
  - byzantský císař Justinián I.
  - shrnutí římského práva
- 9. století – Zákon sudnyj ljudem
  - nejstarší slovanské právní předpisy
  - trestní a rodinné právo
  - Konstantin a Metoděj

- 12. století - Statuta Konrádova
  - první psaný zákoník v českých zemích
  - vlastnictví pozemků pro šlechtu a soudnictví
  - Konrád II. Ota

- 13. - 14. století - horní zákoník, ordály (Boží soudy)
  - přísaha na žhavé železo

- 16. století - právní knihy - soubory práv sepsané soukromými osobami
  - Práva zemská česká Ondřeje z Dubé

- 18. - 19. století - tereziánský a josefínský trestní kodex, tereziánský kodex soukromého práva, císařský patent Obecný zákoník občanský

- 1804 - Code civil
  - vzor pro ostatní evropská práva
  - majetkové a rodinné poměry

Právní vědomí

- znalost práva
  - představy lidí o platném právu, co je podle práva protiprávní, jaké chování je vynutitelné státní mocí

- názory na spravedlnost
  - co je a co není spravedlivé

- jaké hodnoty by mělo právo chránit nebo potlačovat
- neznalost práva neomlouvá
- právo - minimum mravnosti
- méně přísné co se týče chování
- přísnější co se týče sankci

Spravedlnost

- pojem morálky a práva
- spravedlnost - stav věcí, který je žádoucí a odpovídá právům člověka ve společnosti
- nespravedlnost - stav, který je v rozporu s požadavkem obecného blaha, musí být odstraněn

Zákonnost (legalita)

- stav společnosti v souladu s právem

Právní řád

- souhrn všech pramenů práva, které platí v určitém státě
- každý stát má svůj vlastní

Prameny práva

- formy, ve kterých je obsaženo objektivní právo
- druhy
  - normativní právní akty
  - normativní smlouvy
  - právní obyčeje
  - soudní precedenty

Normativní právní akty

- rozhodnutí, opatření a usnesení
- pravomoc subjektů tvorby práva vydávat, měnit nebo rušit právní normy
- závazný právní předpis charakteru zákona, zákonného opatření a vyhlášky
- vyznačuje se mírou obecnosti

Smlouva

- nabývá normativního charakteru i role pramenu práva tehdy, jsou-li ustanovení obecná a pokud reguluje celou skupinu právních vztahů
- hl. pramen mezinárodního práva

- jinak nemají samostatný význam tvorby práva

Obyčej

- jako pramen práva se uplatňuje zřídka
- pouze tehdy, je-li dlouhodobě a masově zachován

Precedens

- soudní rozhodnutí, kterým se řídí případy dosud právně neupravené
- slouží jako vzor pro rozhodování v budoucnosti
- individuální právní akt

Dělení

- psané
  - zákony, normativní právní akty a smlouvy
- nepsané
  - obyčeje, příp. precedenty

Právní norma a právní předpis

- způsob tvorby práva
- obecně závazné normativní právní akty
- výsledek legislativních činností

Právní norma

- závazné obecné pravidlo chování, které je vyjádřeno zvláštní, státem uznanou formou
- zachování je státní mocí vynutitelné
- tvořena
  - hypotéza - stanoví podmínky realizace pravidla chování
  - dispozice - vlastní pravidlo chování
  - sankce - následky porušení normy

Právní síla

- vlastnost právní normy, činí ji nadřazenou jiné právní normě
  - prvotní - ústavní zákony a zákony
  - druhotné - nařízení vlády, prováděcí vyhlášky ministerstev, vyhlášky obcí

Prvotní normativní právní akty

- mají vyšší právní sílu
- mohou obsahovat zcela novou právní úpravu
- tvoří zákonodárny orgán - parlament

Druhotné normativní právní akty

- nižší právní síla
- slouží k podrobnější právní úpravě věcí
- schvalují orgány státní správy nebo vláda

Platnost, působnost a účinnost právní normy

- působnost právní normy
  - vymezuje rozsah použití normy na konkrétní případ
  - věcná, v čase, prostorová, osobní
- platnost právní normy
  - je platná pokud:
    - byla vytvořena předepsaným způsobem
    - vydána příslušným orgánem
    - byla řádným způsobem vyhlášena
- účinnost právní normy

- v okamžiku nabytí účinnosti jsou práva a povinnosti stanovené závazně

Zákony

- jsou základním druhem závazných normativních právních aktů
- dělení:
  - zákony ústavní – vyšší stupeň právní síly
  - zákoníky – soubory norem podle odvětví
- novela – nové znění zákona
- novelizovaný zákon má přednost před původním zákonem

Právní řád České republiky

- pravomoc vydávat závazné normativní akty
  - parlament (ústavní a běžné zákony)
  - výkonné státní orgány (nařízení vlády, vyhlášky ministerstva)
  - orgány územní samosprávy (závazné vyhlášky, nařízení)
- normativní právní akty zveřejněny ve Sbírce zákonů

Právní ochrana

System soudnictví

- chrání dodržování práva v demokratických zemích

Orgány právní ochrany

- soudy (mají být nestranné a nezávislé)
  - civilní - rozvod manželství
  - správní - přezkoumání rozhodnutí o přestupku
  - trestní - trestné činy - loupež, vražda

Soustava soudů

- Nejvyšší soud
- vrchní soudy
- krajské soudy
- okresní soudy
- samostatná součást soudní organizace - Ústavní soud

Státní zastupitelství

- státní úřad, který se podílí na právní ochraně
- úkol: přípravné řízení, podává jménem státu obžalobu, zastupuje stát u soudu
- soustava:

- nejvyšší státní zastupitelství
  - vrchní
  - krajské
  - okresní
- nejvyššího státního zastupitele jmenuje vláda na návrh ministra spravedlnosti
  - ostatní na návrh nejvyššího, vrchního a krajského zástupce

Další orgány právní ochrany

- advokát, notář, daňový poradce, exekutor
- nezávislý orgán – veřejný ochránce práv

Právní vztahy

- vztah mezi dvěma a více subjekty
- na základě práva a v souladu s právem
- k existenci práv. vztahu
  - právní norma (rozsah oprávnění a povinností subjektů)
  - vznik nebo zánik práv. vztahu práv. skutečnostmi

Prvky právního vztahu

- subjekty - vznikají jim práva a povinnosti (účastníci)
- obsah - oprávnění a povinnosti subjektů
- objekt - předmět (kupovaná věc)

Subjekty právních vztahů

- fyzické osoby
- právnické osoby - uměle vytvořená sdružení osob nebo majetku
- orgány veřejné správy, stát a státní orgány

Právní způsobilost

- předpoklad toho, být účastníkem právního vztahu
- způsobilost k právům a povinnostem
  - způsobilost mít práva a nést povinnosti
  - vzniká narozením
- způsobilost k právním úkonům
  - starší 18 let
  - v pracovním právu od 15 let
- způsobilost k protiprávnímu jednání
  - nést právní odpovědnost za svoje chování
- práv. osoba - také způsobilost mít práva a povinnosti

- právní subjektivita - u právnických osob založením nebo registrací v obchodním rejstříku

System práva

- právo mezinárodní a vnitrostátní
- právo veřejné a soukromé
- právo hmotné a procesní

Veřejné právo

- ústavní právo - pramen Ústava ČR
- trestní právo - právo hmotné - trestní zákon, právo procesní - trestní řád
- správní právo - veřejná správa - jediný pramen neexistuje
- finanční právo

Soukromé právo

- rodinné právo - pramen - zákon o rodině
- občanské právo - na ochranu osobnosti
- obchodní právo - pramen - obchodní zákoník
- smíšená povaha - pracovní právo - zákoník práce

